

SÕDUL

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 12.

Teisipäeval, 3. juulil 1923.

V aastakäik.

S i s u : M.: Punawäe staabi ülema arwamised miilitsasüsteemi teostamisest. — A. P.: Mõnda raske kuulipilduja laskeõpetusest. — Kaks doktriini. — W. F.: Tannenbergi lahing ja Schlieffeni haaramise idee. — Mõndasugust.

Punawäe staabi ülema arwamised miilitsasüsteemi teostamisest.

Praegune töö- ja talurahwa punawäe — „R. K. K. A.“ staabi ülem P. S. Lebedew, endine kindralstaabi kindral-leitnant, on awaldanud Nõukogude sõjalises ajakirjas „Woennõi Westnik“ nr. 1 s. a. miilitsasüsteemi teostamise puhul nõukogude Wenes allpool järgnewad, ka meile huwi pakuwad arwamised.

P. S. Lebedew on juba enam kui 3 aastat — 22. juulist 1919 a. saadik — punawäe staabi ülemaks ja teda loetakse üheks tähtsamaks käesolewa aja punase sõjajõu reorganiseerimise korraldajaks, mispärast huwitaw oleks tutwuneda tema kui punawäe juhiwa isiku arwamistega miilitsasüsteemi teostamise kohta.

P. S. Lebedewi tõenduse järele on „miilitsa formatsioonid nüüd järjekordseks punawäe ülesandeks, kuid see ülesanne saab õigesti lahendatud ainult siis, kui nõukogude Wenele õnnestab luua niisuguseid hästi kokkuliidetud, lahinguwõimelisi miilitsaosi, kes suudaksid asendada alalisi wägesid juba esimestest sõjategewuse päewadest pääle“.

„Alaliste wägede tähtsamaks paremuseks on nende wägede hääl wäljaõppe wõimalus, pääasjalikult aga wõimalus nendest luua elulisi organisme, mis suudawad üle elada kõige tõsisemaid wapustusi ja alal hoida siiski eluwõimet („живучесть“) ja liidetust („сплоченность“). Niisugused omadused puuduwad harilikult kõigil wäeosadel, sääl hulgas ka miilitsaosadel, mida luuakse nõrkade rahuaegsete kaadrite mobilisatsioonilise harutamise („развертывание“) alustel. Niisugustes osades pole raske luua wälispidist organisatsioonilist korda ja korrapärasust („строй-

ночь“), kuid mitte kerge pole moodustada nendest hästi kokkuliidetud ja kindlaid osi, mis suudaksid wäljendada wisadust ja wastupanewust juba sõja algul. Sellepärast ongi pääülesandeks punawäe osalisel ülewõimisel miilitsasüsteemile niisuguste wahendite ülesleidmine, mille abil wõiks paraliseerida miilitsaosade tähtsamaid puudeid ja ühtlasi neid lähendada lahingtegewuse omaduste suhtes alalistele wägedele“.

„Häälde tagajärgede saawutamiseks eeldab miilitsasüsteemi teostamine, nagu üldiselt teada, järgmisi eeltingimusi:

1) Eestkätt oleks waja wene rahwa poliitilist teadwust niiwõrd arendada, et igäüks Nõukogude kodanik täielikult aru saaks, et tema pole ainult harilik kodanik, waid ühtlasi ka sõjamees.

2) Tuleks tõsta üldist nõukogude Wene kultuurilist seisukorda, eriti kirjaoskuse suhtes.

3) Suurt tähelpanu tuleks pöörata wene rahwa kehalise arenemise ja

4) eriliste sõjaliste teadmiste ja sõjalise wäljaõppe laialilaotamise pääle wene rahwa seas“.

„Tähendatud eeltingimuste teostamine wõimaldab paremat elawjõu ettevalmistust miilitsaosade moodustamiseks, kuid eluliste ja häälde omadustega miilitsaosade moodustamine nõuab eriti weel järgmisi eeltingimusi:

1) Iga miilitsaosaga tuleb alaliselt alal hoida, aga mitte moodustada mobilisatsiooni wäljakuulutamisel. Niisugune miilitsaosaga erineb alalisest wäeosast seega, et alaline wäeosaga kõik 365 päewa elab ühiselt kasarmutes ja laagrites, kuna miilitsaosaga isiklik koosseis elab enamjagu

wäljaspool kasarmuid ja kutsutakse ainult perioodiliselt ühistele wäeõppustele.

2) Iga miilitsaosa koosseisu kuuluwa sõjawälase sõjaline ja poliitiline kaswatus peab niisuguse hästi korraldatud olema, et tema alati tunneks end punawäelasena, kes täidab teatud kohustust omas miilitsaosas. Igas miilitsawälases peab arendama armastusetunnet oma wäeosa ja kogu punawäe wastu.

3) Samasugust armastust miilitsaosade wastu tuleb ka rahwahulkades ja asutustes arendada, kust määratakse liikmeid teenistusse teatud miilitsaosadesse.

Peab korraldama tihedamat ühendust miilitsaosade ja wastawate nõukogude ning walmistawa tööstuse rakukeste wahel.

4) Sõjaline wäljaõpe miilitsaosades tuleb samasuguse kõrguseni wiia kui alalistes wägedes. Seejuures peab püüdma arendada miilitsawälaste seas armastust ja huwi sõjaasjanduse wastu ja täiendamispüüet.

„Nendest eeltingimustest selgub, et keskwalitsusel ja ka kõigil kohalistel asutustel tuleks miilitsaosade moodustamisele iseäralist tähelepanu pöörata. Sõjaaparaat seda ülesannet üksinda täita ei suuda. Selle ülesande õigeks lahendamiseks oleks tarwis wene kommunistliku erakonna — R. K. P., keskwalitsuse ja kõigi kohaliste walitusorganide kaastegewust“.

„Miilitsa alaliste kaadrite moodustamine jääb sõjawalitsuse kohustuseks“.

„Alalisi kaadreid oleks soowitaw luua võimalikult täielikumalt, kuid majanduslikud tingimused

sunnivad neid wähen dama wiimase võimaluseni. Need kaadrid peawad aga tingimata sisaldama:

1) Kõik wastutawad juhtide ja komissaride ametid ja osalt alamate juhtide koosseisu;

2) miilitsaosa elu ja mobilisatsioonilise ettewalmistuse jaoks tarwiliku administratiiv-majandusliku koosseisu;

3) wäeosa tegewust korraldawa võimalikult minimaalsema aparadi“.

„Suurt tähelepanu tuleks pöörata ka miilitsaosade täiendamisele wahelduwa koosseisuga, mis peab täiendama miilitsaosade koosseisu kuni sõjaaegse koosseisuni. Wahelduwa koosseisu peab määrama ainult neid mehi, kes tegelikult lähewad sõtta“.

„Wäeosade täiendamine peaks sündima täitsa territoriaal printsibi alusel, kuid selle juures tuleks siiski püüda, et wäeosades oleks umbes 25% töölisi ja 75% talupoegi“.

„Mehed, kes wäeosadesse on määratud, peaksid kõik arwestatud olema. Igakord, kui mehed oma wäeosadesse kutsutakse, loetakse neid tegelikus wäeteenistuses olijaiks“.

„Niisugused oleks üldistes joontes need abinõud, millega wõiks luua täitsa elulisi lahinguwõimelisi miilitsaosi“.

„R. K. K. A“ staabi ülema P. S. Lebedewi üldtoodud arwamistest on selgesti näha, et miilitsasüsteemi teostamine nõukogude Wenes oleks tegelikult seotud rahwa täieliku „militariseerimisega“, mis tähendaks ühtlasi kogu nõukogude Wene riikliku tegewuse ja rahwa elu läbi põimimist puht sõjaliste ideede ja huwidega.

M.

Mõnda raske kuulipilduja laskeõpetusest.

(Külwamine sügawust pidi).

Käesolewas kirjutuses wõtame waatluse alla laskmised keskmistele kaugustele, s. o. 1200 kuni 2000 sammu pääle, — piirides, kus otsekoheste laskmiste juures raskete kuulipildujate tööala õieti peaks olema. Ligematel kaugustel on kuulipilduja tuli nii lame ja külwipind sügawust pidi nii suur, et siin tarwidust ei tule sügawusse külwamise järele, sest siin saab kauguse täpikäält ära määrata. Sihtipanemises ei wõiks siin eksimisi ette tulla, ning wälised mõjud, mis kuulide lennukaugust suurendawad ehk wähen dawad, on seks liig wäikesed, et tabamisse tuntawalt mõjuda. Ka on neil kaugustel hääd waatlemise

wõimalused, nii et kerge on tuld korrigeerida. Suurematel kaugustel ei ole rasketel kuulipildujatel otsekoheste laskmistega suuremat pääle hakata. Siin peawad alati eriti hääd ja hästi wäljakoolitatud waatlejad olema, nad olgu hääd optiliste riistadega warustatud, sest wähemadki eksimised wõiwad tule tagajärjed nulli pääle wiia. Seepärast kuulugu kaugemate märkide tulistamine kaudsete laskmiste walda.

Üheks suuremaks weaks laskmise juures lahingu tingimustes on meil seni olnud laskmine ühe sihinguga. Keskmistel kaugustel on külwipinna sügawus juba wõrdlemisi wäike:

1200 sammu pääl on 82% keskwoõ sügawus 160 sammu, 50% keskwoõ sügawus 100—120 sammu; 2000 sammu pääl on aga 82% keskwoõ sügawus 80—90 sammu, kuna 50% se oma umbes 70 sammu on. Siin on kuulide wihu tihedama osa märgi pääle wiimine ja sää hoidmine juba raskem. Kui mõõtlaskmine, samuti ka tabamise laskmise ajal kuulipilduja tule kontroleerimine wahete-wahel punktule abil wõimalik on, siis on asi lihtne. Kuid enamasti on tule tagajärgede waatlemine raskendatud ehk lahingu olukorra tõttu wõimata, kuna põhjusi, miks meie märki kuulide wihu tihedama osa alla wõtta ega sää hoida ei saa, palju on. Tähtsamad neist on:

- 1) wigade tegemine kauguse määramisel,
- 2) ilmastiku ja maastiku mõju lennukauguse pääle,
- 3) sihtipanemise wead,
- 4) kuulipildujate mitmesugune jooks.

Kauguse silmaga määramise juures on häädele kauguse määrajatele lubatud eksimine 10—12% kaugusest. See on siiski nii suur wiga, et siin tabamisest juttugi ei wõi olla. Silmaga kauguse määramist wõib tarwitada ainult umbkaudseks kauguse määramiseks mõõtlaskmise juures, kuna märgi tulistamiseks tarwisminewa sihingu jaoks tema ei kõlba. Tuleb otsida mõni täpsem abinõu. Niisugusena on meil praegu kaugusemõõtja. Neid on mitmet süsteemi, mitmesuguse wäärtusega. Ka kõige paremini korras olew kaugusemõõtja annab keskmiste kauguste pääl wea kuni kolme protsendini. Näitab kaugusemõõtja märgini 2000 sammu, siis tuleb oletada, et märk asub tõepoolest 1940—2060 sammu piirides. Nii wõib siis normaalsetes tingimustes, kui kuulipilduja kaugusemõõtja abil kaugusele wastawa sihinguga märki pandud, juhtuda, et kuulide wihu tihedam osa märki ei taba. See käib laskmise kohta normaalsetes tingimustes. Kuid niisugustes tingimustes laseme väga harwa.

Harilikult on ilmastikus ikka muudatused. Kord on päri-, kord wastutuul; temperatuur wõib tõusta, wõib langeda; õhurõhumine suureneda ehk wäheneda. Kui need mõjud nõrgal kujul awalduwad, pole muudatused kuulilennu kauguses suured, awalduwad nad aga suuremal kujul, siis on kuulide wihu tihedama osa märgi pääle juhtimine raske. Ka maastiku mõju lennu kaugusesse pole tähtsuseta.

Weel on üks põhjus, miks kuulid sihingule wastawale kaugusele ei jookse. See põhjus oleb ainult kuulipildujast ja on nimelt lennu kauguse wähenemine kestwa automaatse tule juures.

Selle nähtuse põhjused ei ole weel täpselt kindlaks tehtud, kuid üks neist on kesta olewa wee temperatuuri muutumine laskmise ajal. Pääle selle wäheneb kuulide lennu kaugus horisontaalse külwamise juures külwipiirkonna tiibadel horisontaalse külwi mehhanismi sellekohase ehituse tõttu.

Kõiki neid ülalpool toodud põhjusi silmas pidades wõib öelda, et hariliku sihinguga kuulipildujaga keskmiste kauguste pääle ühe sihinguga lastes ainult harukordadel märki tabada wõime. Märgi tabamiseks on tarwis sügawamat külwipinda, kui seda ühe sihinguga lastes saame. Külwipinna suurendamist sügawusse wõime mitmet wiisi kätte saada.

Lihtsam nendest wiisidest on mitme sihinguga tulistamine, ehk „pinna tulistamine“, nagu seda meie „Laskeasjandus“ ja Wene kuulipilduja laskeõpetus nimetab. Niisugusel tulistamise wiisil on oma hääd ja halwad küljed, kuid wiimased kaaluwad esimesed üles, seepärast loobusidki sakslased juba 1915 aastal sellest tulistamise wiisist.

Mitme sihinguga tulistamise hääks omaduseks on, et ta on lihtne. See on tema ainuke hää külj. Külwata tuleb ainult laiuti (horisontaalselt), kuna sügawusse (wertikaalne) külwamine puudub, mis laskmist palju kergemaks teeb. Kuid ühe tulistamise wiisi lihtsustamisega ei tohi mitte nii kaugele minna, et tule tagajärjed selle all kannatama hakkaksid. Just niisugune nähtus wõib mitme sihinguga laskmise juures ilmsiks tulla.

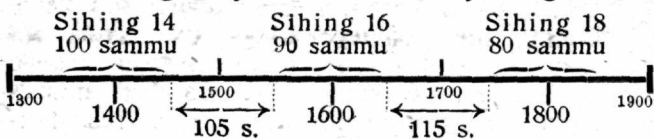
Mitme sihinguga laskmise juures on minimaalne sihingute wahe 100 sammu. Wähemat wahet wõtta ei ole enam otstarbekohane, sest keskmiste kauguste pääle sihti pannes on raske niisugust pisikest wahet teha.

Absoluut täpikäälse sihtimise ja kuulide õieti märki jooksmise korral tekiwad kuuliwihkude tihedamate osade wahel wäikesed wahed. Näiteks on märk meist 1600 sammu kaugel. Laseme kolme sihinguga: 15, 16 ja 17. Sihingute 15 ja 16 wahele jääb 7,5 sammu tabamata, 16 ja 17 wahel — 12,5 sammu. Juhtub aga nii, et sihing 15-ga laskja kuulipilduja sihtur wõttis pisut peenikese, aga sihing 17-ga laskja kuulipilduja sihtur pisut jämeda kirbu, siis muutub kuuliwihkude tihedate osade wahel tuntawalt suuremaks. Nii ei külwata ületulistataw pind sugugi ühetasaselt kuulidega üle. Juhtub aga märk hõredalt kuulidega ülekülwatud kohal asuma, siis on tema niisama hästi kui hoopis tulistamata jäänud. Ehk juhtub jälle nii, et sihingutega 15 ja 17 on õieti lastud, kuna sihing 16 laskja kuulipilduja sihtur

peenikese kirbu wõttis; siis kukuwad sihing 15 ja 16 laskjate kuulipildujate kuulide wihud ühte ning jääb ligi sajasammuline wahe, millest osa hõredalt kuulidega kaetud, osa aga ehk hoopis katmata. Et nendel kaugustel ka sihtimises wigu ette tuleb, selles wõime kindlad olla, wähemalt nii kaua kuni meie kuulipildujad optiliste sihingutega warustatud ei ole.

Sarnaselt saaks pind siis tulistatud, kui meie kolmest täiesti ühesarnaselt jookswast kuulipildujast laseksime. Et aga kuulipildujate jooks tegelikult lahku läheb, siis on wahed ka suuremad, mis jällegi tabamise wõimalusi vähendab.

Kui mitme sihinguga tulistamise juures 200-sammulised sihingu wahed wõtta, muutub pilt weel wähem trööstiwaaks. Kui sajasammuliste sihingute wahede juures kuulide wihkude tihedamad osad ideaalsete lasketingimuste juures häda-waewalt weel kokku puutuwad, ehk nende wahele ainult mõnesammuline wahe jääb, siis tekiwad kahesajasammuliste wahedega sihingutega laskmise juures tuntawalt suuremad wahemaad, mis kuulidega hõredalt kaetakse, ehk hoopis katmata jääwad. Oletame nagu eelmisel juhtumisel, et tulistame 1600 sammu pääl olewat märki kolme sihinguga ja nimelt 14, 16 ja 18-ga.

Siin on juba wahed kuulide wihkude tihedamate osade wahel: sihingutel 14 ja 16 — 105 sammu, sihingutel 16 ja 18 — 115 sammu. Nii kuhjatakse mõned maaribad tabamistega üle, kuna wahepäälsed ribad puutumata jääwad. Sihtimise ja kuulipildujate jooksu wead wõiwad neid wahealasid weelgi suurendada.

Nii on mitme sihinguga antawat tuld küll kerge juhtida, kuid kordaminek on õnneasi. Märk wõib kuulide wihu tihedama, kuid ka hõredama osa alla juhtuda.

On weel mõned teised asjaolud, mis mitme sihinguga laskmise poolt ei kõnele. Wõtame harilikku tihti ettetulewa juhtumise: rühm laseb 2 kuulipildujaga, tarwis on kolme sihinguga lasta. Kuidas käesolewal juhtumisel tuld jagada? Mõlemale kuulipildujale sama sihingu määrates wõime korraga ainult kahe kolmandiku soowitawast pinnast üle tulistada. Ülejääwa kolmandiku ületulistamine sünnib alles pärast, kui ülesande esimene pool juba täidetud. Niisugust tulistamist ei wõi otstarbekohaseks lugeda. Kuu-

lipilduja tuli peab järsk, löögi sarnane olema, kuid käesolewal juhtumisel, mil ülesannet jaokaupa täita tuleb, wenib tema liig pikale ja kaotab sellega palju oma mõjust. Edasi tuleb niisugustel juhtumistel igal kuulipildujal terwe rühma märgi rinne üle külwata, kuid mitmesugustel põhjustel ei ole soowitaw ühele kuulipildujale tulistamiseks pikka rinnet anda. Samasugused raskused tekiwad ka siis, kui tulistamiseks tarwisminewate sihingute arw ei wasta laskwas üksuses olewale kuulipildujate arwule. Näiteks, kui laseb kompanii 5 sihinguga.

Mitme sihinguga laskmine on kõige otstarbekohasem siis, kui määratud sihingute arwule ka kuulipildujate arw wastaw. Niisugune asi on aga lahingu tingimustes täiesti läbi wiimata. Laseb üks rühm, tarwis kolme sihinguga lasta; tähendab, tuleks kolmas kuulipilduja juurde toimetada. On wajadus wiie sihinguga lasta, tuleks ka wiis kuulipildujat kokku koondada j. n. e. Kõik need kuulipildujad peawad täpipäält ühesuguse jooksuga olema, muidu wõiwad nende kuulide wihud liig kokku ehk jälle liig laiali joosta.

Mitme sihinguga laskmist tuleb ka nendel juhtumistel ette, kui kuulide kukkumise waatlemine wõimalik on. Niisugusel juhtumisel peaks laskmine kergendatud olema, kuid tegelikult ei ole see nii. Kuidas wõib üks kuulipilduja ülem oma kuulipilduja kuulide wihku üles leida, kui mitu kuulipildujat ühe ja sama märgi rinde pihta lasewad? Igatahes on see väga keeruline.

Asja lihtsustamiseks ja kergendamiseks tuleb mitmele kuulipildujale ühist tulistamise piirkonda andmast loobuda. Igale kuulipildujale tuleb tingimata oma tulistamise piirkond anda, ainult siis on lootust märki nii rinnet kui ka sügawust pidi korrapäraselt ja ühetasaselt kuulidega üle külwata.

Weel teeb raskust mitme sihinguga laskmise juures sihingu walimine. Kui suured sihingute wahed määrata? Kindlaid reegleid selle kohta üles seada ei saa. Igal üksikul juhtumisel tuleb eriti toimetada. Kui ükskord 200-sammuliste wahedega lasta, siis ei wõi öelda, et see ka teisel juhtumisel kasulik wõiks olla. Sajasammuline wahe alaliseks wõtta ei ole ka igal juhtumisel soowitaw.

Kõike seda kokku wõttes ei wõi mitme sihinguga laskmist kuulipildujate tarwis kohaseks tulistamise wiisiks lugeda. Niisugune laskmise wiis jäägu püssitule tarwis, sest siin ei ole teist wõimalust tulepiirkonna suurendamiseks süga-

wusse. Tõstemehanism võimaldab aga kuulipildujal külwipinda sügawusse teisiti suurendada, ja nimelt külwamise läbi sügawusse. Tõstemehanismi küljes olewa sihtrõnga abil wõime kuuli-

pilduja rauda samuti nagu sihingu läbigi tõsta, sest nende mõlemate pügalate wahed wastawad üksteisele.

(Järgneb).

A. P.

Kaks doktriini.

Kindral J. Rouqueroi kirjutab „La France Militaire“ 21. juuni numbris tulewiku sõja doktriinide kohta:

Organiseeritud rahwad wõiwad wõrdlemisi kiiresti suured eeskujulikult warustatud jõud jalule seada.

Kuid on olemas sõja element, mida raskem on olukorrale kohandada kui koosseise ja warustust ja mis operatsioonidesse suuremate muudatusteta kestwalt mõju awaldab. See on sõja doktriin.

Sõja doktriin on kestwate kaalumiste ja järelemõtlemiste wili, mis kogemuste põhjal ja tulewiku sõja worme ette aimates saadud. Läheb palju aega waja, enne kui ta nende ettekujutuses, kes ta tarwitusele wõtawad, selge kuju on omandanud. Samuti wõtab ta ka kaua aega, enne kui ta hulkadele mõistetawaks saab wõi kui ta muutub.

Praegu on meil teadmata, missugune sõjariist lähemas sõjas kõige häwitawam saab olema. Kas suudawad lennuk ja tank suurtükiwäe tähtsust wähendada? Kumb neist lahingus pääosa saab etendama? See on tulewiku saladus. Meie wõime ainult oletada, et kõige mõjuwamate sõjariistade hulk wägede organisatsioonis kiiresti mitmekordseks kaswab.

Kuid meie wõime kindlad olla, et wõitlewad pooled sõja doktriini järele saawad talitama, mida neile rahu ajal õpetati; ja kui see doktriin bankrotti jääb, wõiwad tarwilised muudatused ainult pikkamööda tekkida. Friedrich Suurest alates on sakslased nii teoreetiliselt kui tegelikult alati ühe tiwa haaramist harrastanud. 1914 a. oli see nende sõjakäigule baasiks, ning wõis tähele panna, et isegi nende wäiksed üksused wisalt kinni pidasid tiibade haaramisest, mis liinisse tekkinud, kui korda oli läinud läbi murda.

Ka prantslastel oli ilmasõja algul oma doktriin — pääletung iga hinna eest, mis neile kaliks maksma läks, kuid millel see teene oli, et ta enne sõda prantsuse wägede keskel hästi laiali oli lagununud.

Missugune doktriin saab lähemas sõjas walitsema?

Wastust selle pääle tuleb uutest määrustikudest ja silmapaistwate autorite kirjutustest otsida. Kõige tähtsamateks dokumentideks, millega ses suhtes wõib rehkendada, on sakslaste 1921 a. 1. septembri määrustik ühendatud wäeliikide juhutamise ja wõitlemise kohta ja prantslaste ajutine määrustik 6. oktoobrist 1920 a. suurte üksuste taktilise tarwitamise kohta.

Mõlemad määrustikud pooldawad põhimõtet, et ainult pääletung wõib otsustawaid tagajärgi anda; nad erinewad üksteisest tegewuswiiside määramisel.

Saksa määrustik rõhutab alaliselt waenlase tiibade haaramist. Ta ütleb nimelt: „Waenlase rinne ei ole pääkallaletungi esemeks“. Igat lahingut tuleb juhatada tiibrünnaku huwide seisukohalt, mis päätegewuseks on. Ning kindral Balk'i sõjakooli kauaaegse professori arwamise järele jääb see põhimõte ka siis weel makswaks, kui frondid on paralleelsed, nagu wiimases sõjas. Kindral Balk'i meetodi idee on, warem kindlaks määratud rindel taganeda, ja kui waenlane oma wastase taganemiswõitluse tõttu oma seisukohtadelt on lahkunud ja tal flangid olemas, ta warem koondatud reserwide abil purustatakse.

Kõigil pääletungidel, mille edu wastase seisukohtadesse sopid õonestas, on kaitsjail peaaegu alati suured kaotused olnud. Kindral Balk'i meetodi järele wiib sopp, mille kaitsja — muidugi wõimalikult vähemate kaotustega — meelega lasknud tekkida, pääletungija kohale, mis seks välja walitud, et wastupääletungi hoopide alla jääda. Mõte on peenike ja wäärt, et teda meeles peetaks. Igatahes ei lähe ta sakslaste haaramise teooriast lahku, mis neil muutmatuks wõitluse ja lahingu wormiks on. Üldiselt pole sakslaste doktriin muutunud. Tulewiku wõitluswäljadel wõib teda kindlasti eest leida.

Prantsuse ajutine suuremate üksuste juhutamise kohta käiw määrustik on säääl, kus mõne doktriini põhimõtteid tuleb formuleerida, wäga tagasihoidlik. Näib, et seaduste juures, mida

sõja viimaste aastate kogemuste põhjal üles võiks seada, weidi kaheldakse. Ei või ju kindlalt öelda, et lähem sõda just viimase jätkumine oleks. Mõne doktriini liig warajasel wäljakuulutamisel võiksid rasked tagajärjed olla. 1914 a. on selle tõenduseks. Ajutine määrustik on, nagu nimi seda juba näitab, ootemäärustik, mis uuri- mustele ja töödele aluseks on. Tal on põhjust reageerida liig kiire ja pääliskaudse süsteemi vastu, nagu seda prantsuse wäes wahel võib leida. Kindla plaani järele tegutsemist tuleb ikka ja alati soovitada.

Viimane õigustatud nõue wälja arwatud, näib, et igale esheloonile on jäetud abinõude tarwitamisel, mis antud ülesande täitmisel kasutada, suur algatuse wõimalus. Kuid lugedes hoolega suurte üksuste taktilise tarwitamise ajulist määrustikku, millele jalgwäe manöwri määrustik täienduseks, tekib järgmine mõte: „Wälja arwatud juhtumine, kus wäga häwitawad sõjariistad tarwitada, tuleb sõjaeelse aja frontaalse pääletungiga alati rehkendada“. Jalgwäe määrustiku (2. osa) 2. päätükis on lause, mis järgmiselt algab: „Wõib oletada, et kõige tugewamaist frontidest wõimalik on läbi murda“.

Mis puutub kaitsesse ja taganemislahingusse, siis ei ole need, niipalju kui tähele võib panna,

ajutises määrustikus teises walguses kui senini paista lastud.

Üldiselt võib öelda, et mõlema riigi sõjawägedes, mil saatuslikult määratud teatawate wahe- aegade järele üksteisega kokku põrgata, tunde- märke võib leida, mis tõendawad, et mõlemad wäed oma endistest sõja doktriinidest kinni peawad, mis aga, nagu see arusaadaw, modernidele sõjariistadele kohandatud.

Kindral Hartschmidt, wana jalgwäelane, kes haruldaselt hää sõjalise instinktiga, wõrdles juba aastate eest haarawat manöwrit frontaalse pääle- tungiga järgmiselt:

„Kui silla ulatust lõpmatuseni jätkata, wari- seb keskpaik, hoolimata taladest, juba nõrga hoobi all kokku. Samuti on ka frontidega. Wõitlusliini seks wälja wenitada, et iga hinna eest tiiba haarata, on hädaohtlik, kuna enne, kui ees- märk saawutatud, front läbi võib saada murtud“.

Ei ole põhjust kahest doktriinist üht pare- maks lugeda, sest mõlemal on küllalt mõjuwaid näiteid ja tõendusi ette tuua. Wõib öelda, et mõlemal on omad hääd küljed. Ainult nende tarwitajail on raske otsustada, missugusel juhtu- misel üht kui teist meetodi kasulikum on tar- witada.

Tannenbergi lahing ja Schlieffeni haaramise idee.

(Järg).

See käsk oli wälja antud nende teadete puhul, mis 8-da armee pääkorterist saadi ja mis teatasid uue wene armee pääletungist Narewi kindluste piirkonnast lõunapool. See uus pääletungiw armee kindral Samsonowi juhatusel seisis koos 5-est korpusest, millest kolm põhjapool, Allen- stein-Osterode päale marssisid, kus nad õige tõsiselt Rennenkampff'i vastu wõitlewate saksa wägede seljatagust ähwardasid.

Et sarnasest raskest seisukorrast pääseda, otsustas saksa armee juhatus wene Nemani ar- mee ette ainult hõreda wäe loori jätta ja kõik jõud Samsonowi armee vastu koondada: see pääletung pidi vähemalt Samsonowi armee edasi- liikumise seisma panema. Sellepärast tuli 20-dal saksa korpusel, kes juba wene Narewi armee vastu wõitles, seisukohta toetada, nimetatud kor- puse tegewust oma tiibade kaitseks ära kasutades.

Saksa 17-nes korpus ja I-ne tagawarakorpus langesid, idast päale tungides, maanteid mööda tagasi liikudes Samsonowi parema tiiba päale, kuna aga I-ne korpus raudteed mööda Deutsch- Eylau sibilis ja edasi idapoolle liikudes Sams- onowi armeed läänepoolt ähwardas ümber haarata. Sarnane oli Tannenbergi lahingu skeem. Sellest on näha, kui algupärane ja julge oli I-se kor- puse transporteerimine raudteed mööda idapoolle Deutsch-Eylau raiooni. Kelle oma oli see idee?

Ludendorff jutustab oma „Kriegserinnerun- gen'is“, et ta 22. augusti hommikul saksa pää- staapi (pääkorter) kutsuti, sinna kella 6-eks õhtul jõuab ja kohe Moltkega kokku saab. „Minu nõudmise päale“ seletab ta, „saadeti kohe silmapilkselt Idasse käsk, 8-da armee taganemine 23-daks augustiks seisma panna“. 1-ne korpus pidi wälja laaditama mitte Gosslershausen'is, waid

kindral von Scholtz'ile (20-da korpuse ülem) lähemal, Deutsch-Eylau'st idapool. Sellega tunnistab siis Ludendorff 1-se korpuse saatmise nimetatud punktist idapoole oma töö's. Kindral François järgi (Marneschlacht und Tannenberg) olla see otsus saksa pääkorterile oma. Ta toetub kahele teatele, mis 8-as armee 22./VIII kell kuus ja kell kaheksa öhtul saadi, millest ta järeldab, et pääkorteril poolt tehtud otsus oli 8-da armee ja pääkorterile wahel telefoni kaudu peetud mõttewahetuse tagajärg. Selles mõttewahetuses on ka François kui 1-se korpuse ülema waated suurt osa mänginud. Kuid ka 8-da armee juhatusel on selles otsuses tähtis osa, nimelt 8. armee staabi ülemal, see on Hoffmann'il endal, keda François' arwamise järgi loeti „tugewa tahtejõuga ja wägede pääkorterile kõige lootustäratawamaks ja teowõimsama ajuga isikuks. Selle wariandi järgi olla momendil, kus keiser Wilhelm Ida-Preisimaa mahajätmise ja Weikseli taha taganemise tõttu Prittwitz'ile wihane, nii et ta wiimase armee juhatusel tagandab, oberst-leitnant Hoffmann Tannenbergi manöwri tähtsuse üles leidnud ja pääkorterile selgeks teinud. Otsuse täidewiimine olla seega siis küll Ludendorff'i töö, kuid selle otsuse kontseptsioon olla Hoffmann'i oma. See wariant ei ole weel wiimane. Militär-Wochenblatt'i 23./VI—1921 a. numbris awaldab kindral Reitzenstein ühe Prittwitz'i memuaari, mis tema paberite wahelt pääle ta surma leiti ja mille ta ööl wastu 21.—22. augusti kokku seadnud. Selles memuaaris on selgesti projekteeritud 1-se korpuse asetamine 20-dast korpusest õhtupoole ja ta edaspidine tegewus Samsonowi armee pahema tiiwa wastu. Sellest järgneb, et Prittwitz dikteeris taganemise käsu 20-da öhtul wäga rutuliselt, et Schlieffeni plaani järelmõtlemata teostada. Pärast näitasid temale hiljem kogutud teated, et Rennenkampff ei liikunud paigast ja et Samsonow oli wähem kardetaw kui seda esiteks arwati. Ta kawatses seepärast Narewi armee saatust pääletungi tegewusega otsustada. Nõnda on siis lõppude lõpuks Hoffmann'i kontseptsioon õieti Prittwitz'i oma.

„Geniaalset“ Tannenbergi manöwrit (mille täidewiimise pärast praegu keegi eriti Hindenburgi ei mälesta), ei tarwitse mõne sõjalise geeniuse eriliselt tähtsaks tööks lugeda.

Nagu seda oberst-leitnant Schaefer (Militär-Wochenblatt 7./V—1921) ütleb, hõljus selle projekti põhiidee „nõnda öelda alati õhus, oli kõigi suurte juhtide ja nende nõuandjate tüübiline formatsioon“.

Siiski oli Tannenbergi lahing sakslastele harukordseks wõiduks, millele pääle kümnete tuhandete wangilangenute Samsonowi enesetapmine järgnes. Strateegia on lihtne täidesaatmise kunst, ja on selge, et neile, kes täidesaatjaid juhiwad, s. o. Hindenburg'ile ja Ludendorff'ile seepärast au tuleb anda.

Nende teened on suured, kuid ei ole mitte seda, mida sakslased ülistawad. Kas on ülepea Tannenbergi lahingus midagi erilist sõjakunsti alal näidatud, nagu seda sakslased kiidawad? Kas on siin Schlieffen'i idee midagi korda saatnud wõi oli siin wenelaste teadmatus mõõduandew, kes kõik oma käsud raadioga lihtsalt shifreerimata lausetes igale poole laiali saatsid ja seega sakslastele igast omast sammust kõige täpipsaemaid teateid andsid? Kui olukord tõesti sarnane oli, siis ei tule siin „geniaalsest“ Schlieffeni plaani teostamisest, waid lihtsast pimesiku mängust rääkida.

Ka jõudude wahekorid oli sakslaste kasuks, ehk küll lahinguwäljal 146 saksa bataljoni 160 wene bataljoni wastu seisid, seega siis sakslasi kogusummas umbes 10% wähem kui wenelasi. Kuid sakslased omasid peaaegu kaksorda tugewama wäljasuurtükiwäe (144—96 wastu), samuti oli ka raske suurtükiwägi kaks korda tugewam (16—8 wastu).

Meie sõjawäelaste hulgas on neid, kes Samsonowi armees ühel ehk teisel wastutusrikkal kohal seisid ning kes seega küsimust wõiksid walgustada, millega oli seletataw sarnane kerge wenelaste lõksumine.

W. F.

Mõndasugust.

Yperiit. Yperiit leiti üles saksa keemikeri Wiktor Mayer'i poolt 1884 a. Sel wedelikul on hirmsad kihwtitamise omadused, nii et lihtne külgepuudutamine tugewaid wäga pikaldase paranemisega põletishaawu tekitab. Esimest korda tarwitasid sakslased yperiiti juulis 1917 a. Belgias Ypres'i pommitamisel, millest ta omale ka praeguse nimetuse — yperiit on saanud.

Maaalal, mil yperiiti sisaldawad mürsud lõhkewad, on mitu päewa tugewad kihwtitamise omadused. Selle tõttu on kihwtitatud maaalal elawate olewuste wiibimine ilma kaitsewahendita wõimata. Yperiidi wastu ei aita ainult gaasimaskide tarwitamine näo ees, waid tuleb kaitsta terwet keha, tarwitades iseäralist õhu- ja weekindlat ülikonda, mis on tuukrite ülikonna sarnane.

Yperiidil on kõrge keemispunkti ja tugewa wastupidawuse tõttu õhu ja maa keemilistele lahutusomadustele kaua püsiw mõju. Wiimane ei awalda end väljaspool otsekohest nahaga kokkupuutumist igakord mitte kohe. Prantslaste poolt sõja ajal, yperiidi kahjuliku mõju wastu wõitlemiseks, wäljaantud juhtnõõrides oli ette nähtud, et yperiiti sisaldawate mürskudega pommitatud wäeosas kaotused oma kõrguspunkti alles 2—3 päewa pärast jõuawad, hilisema mõju juures wahel 5—6 päewa järele. Yperiidiga lasta saamise kartus sundis liitlasi wältawale maski ja erilise ülrikonna kandmisele, maaala desinfecteerimisele raskelt saadawate kallihinnaliste keemiliste wastuollustega j. n. e. Wältawa ja kawakindla tarwitamise plaani läbiwiimise korral wõis yperiit suurte jõudude kaotusele ja wäeosade täielisele lahtiharunemisele wiia.

Liinakottide walmistamine ilmasõjas. Kaewiksõda nõudis sõdiwatelt riikidelt määratu hulga liinakotte positsioonide kindlustamiseks. Näiteks tarwitas saksa sõjawägi 1915 a. 15.000.000 kotti ja 1916 a. 20.000.000 kotti iga kuu jooksul. Kuni juulikuuni 1918 a. kulutasid sakslased wäerindadel 600.000.000 liinakotti.

Nendest liiwaga täidetud kottidest oleks jätkunud 2 meetri paksuse ja 3 meetri kõrguse müüri ehitamiseks Tallinnast kuni Musta mereni, ehk neist oleks wõinud üles laduda 5 kõige suuremat Egüptuse piramiidi.

—s.

Labida ja tsemendi tarwitamine ilmasõjas. Kuni 1918 a. keskpaigani walmistas Saksamaa ilmasõjas 10.000.000 labida, mille transporteerimine wäerinnale 1500 rongi à 40—50 wagunit nõudis.

Sama aja jooksul saadeti Saksamaa poolt wäerinnale mitmesuguste kindlustustööde jaoks 24.000 wagunit tsementi (6.000 rongi).

—s.

Kas on ratsawägi oma tähtsuse modern sõjas kaotanud? Praegu, kus weel täielikult ei ole selgunud ja kindlaks määratud ratsawäe tegewus ja taktika modern lahingus, oleks huwitaw jälgida mitte ainult ratsawäelase, waid üldsõjawäelise huwi pärast neid ilmasõja juhtumisi, mis meile lubawad seda küsimust selgitada.

Prantsuse 5-da ratsadiwiisi reid Ourcq'i jõe ääres 8—10 septembrini 1914 a., ainukene prantslaste poolt ilmasõja jooksul toimepandud reid saksa I-se armee (von Kluck'i) seljataha, wõeti ette nimetatud diwiisi ülema kindral de Cornullier-Lusinière'i algatusel. Reidil oli kindel ja wäga tähtis taktiline eesmärk. Ta pandi toime soodsal psükoloogilisel momendil täpselt, iseseiswalt, kiirelt, teatud häbematusena ja ootamatusena, wastase üldtegewusest hoolimata, see tähendab — kõik nõuded, millele korrapärane reid peab wastama, olid täidetud.

Äärmiselt wäsinud prantsuse 5-as ratsadiwiisis oli 8. septembril ainult umbes 2000 meest, nendest 357 tsüklisti, pääle selle suurtükiwäelased 10 suurtüki jaoks.

Mingisugust woori diwiisil ei olnud. Diwiis häwitas omal reidil mitu suurt saksa woori, tekitas sakslaste seljataga kabuhirmu ja oleks peamast saksa I-se armee ülema kindral von Kluck'i ühes staabiga wangi wõtnud. Diwiisi kaotused olid suured, ainult ühes — 29 draguni rügemendis juba 100 meest, suurtükiwäes 40 meest, 200 hoost, 1 suurtükk ja 11 mürskude kasti. Kuid tagajärjed tasusid need kaotused. Sel ajal, kui I-ne saksa armee 6-dat prantsuse armeed (kindral Maury)

ümbes oli haaramas, kui ainult „neli tundi puudus“, et nimetatud armeed täiesti häwitada, kui silmanähtawaks sai asjaolu, et Marne lahing lõpeb prantslaste kaotusega, saab von Kluck 8-dal septembril pääle lõunat teada, et prantsuse ratsawägi tema armee seljatagusel oma häwistööd teeb, tungides kallale tema kommukatsiooni liinidele momendil, kus tema armee pääle wiiepäewalist lahingut just kõige suuremat puudust lahingu warustuses tundis. Pääle selle oleks v. Kluck ise peamast prantslaste saagiks langenud.

Sellest wõib oletada, et üheks põhjuseks, mis von Kluck'i oma kawatsustest sundis loobuma ja mis sai prantslaste wõidule päämise aluseks Marne lahingus, oli 5-da prantsuse ratsadiwiisi ootamata ettewõte. Selle tagajärjed panewad meid mõtlema, kas ei ole ehk warane rääkida ratsawäe tähtsuse kaotamisest modern sõjas.

Prantsuse uus metall aeroplaan. Prantsuse insenerid töötawad hoolega metall lennukite konstrueerimise kallal. Hiljuti ehitati uus monoplaan, Wibault 3 C. I, mis läbi metallist, kõwast alumiiniumist (duralumini). Ainult mõned osad, millel pingesuur, on terasest. See aparat on eriti sünnis fotograafilise luure jaoks, kuna ta, et laialdane ja hää waateala tarwitada oleks, monoplaaniks on ehitatud. Jõuallikaks on Hispano-Suiza 300 HP mootor. (Flight).

Itaalia. Ministerpresident Mussolini ja endise Itaalia wägede ülemjuhataja kindral Diaz'i ettepanekul kirjutati kuningas dekreedile alla, mille põhjal kõik kindralohwitserid, kes sõja ajal oma aukraadist kõrgema juhatuse eesotsas seisid, järgmisse kõrgemasse aukraadi ülendatakse.

Lennu kestwuse uus maailma rekord. Ameerika sõjawäe lendurid Macready ja Kelly seadsid 16. ja 17. aprillil k. a. uue lennukestwuse rekordi üles. Nad wiibsid wahetpidamata 36 tundi õhus. Aparaadiks oli Fokker — F. IV — monoplaan 400 HP „Liberty“ mootoriga. Üldse lendas aparat ilma maandumiseta 4090 kilomeetrit.

Jalgwäe katsekomisjon. Ameeriklased seletawad suuri kaotusi jalgwäes selle wilumatusega ja puuduliku wäljaõpetamisega.

Sellest wälja minnes määras Ameerika sw. õpetuskomitee katsekomisjoni eriteadlastest ohwitseridest, kellele ülesandeks tegi teoreetiliselt ja praktiliselt lahendada küsimused järgmiste sõjariistade tegewuse kohta: käsi-granaadid, wintpüssid, automaatpüssid, tankid, kuulipildujad, miinipildujad, gaasimaskid ja kõik, mis jalgwäe relwastusse puutub. Komisjoni tarwitada on hulk töökodasid, laskeplatsid, fotoateljeed ja meteoroloogia jaam.

Ballistikaga ühenduses olewate küsimuste lahendamiseks on ehitatud 5,5 km. pikkune laskeplats weebasseiniga, mille suurus 800×80 meetrit. Bassein on jagatud wäikestesse ruutudesse, kus kuulide täpsed kukkumispunktid kergesti kättesaadawad. Piki laskeplatsi on raudteerööpad pandud, kus liiguwad laskmiseks sisseseatud spetsiaalsed platvormid laskuritega. Seeläbi on wõimalik teatawailt distantssidelt täpselt ja kiiresti tulistada.

—s.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi kolonel N. Reek
Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.